

RAPORTUL PRIVIND DREPTURILE FUNDAMENTALE 2021

Anul 2020 a adus atât progrese, cât și pași înapoi în ceea ce privește protecția drepturilor fundamentale. Documentul FRA *Fundamental Rights Report 2021* (Raportul privind drepturile fundamentale 2021) analizează evoluțiile majore din domeniu, reliefând atât realizările, cât și problemele îngrijorătoare rămase nesoluționate. Publicația de față prezintă opiniile FRA în legătură cu principalele evoluții înregistrate în domeniile tematice vizate, precum și o sinteză a dovezilor pe care se bazează aceste opinii. Rezultatul oferă o prezentare compactă, dar informativă a principalelor provocări legate de drepturile fundamentale cu care se confruntă UE și statele sale membre.

OPINIILE FRA

1 [ÎN PRIM PLAN]

Pandemia de COVID-19 și drepturile fundamentale: retrospectiva anului

4

Punerea în aplicare și utilizarea cartei la nivel național

7

Egalitatea și nediscriminarea

10

Rasismul, xenofobia și intoleranța asociată acestora

13

Egalitatea și incluziunea romilor

16

Azilul, vizele, migrația, frontierele și integrarea

19

Societatea informațională, protecția vieții private și a datelor

22

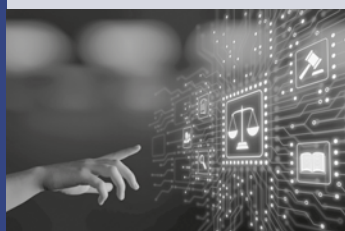
Drepturile copilului

25

Accesul la justiție

27

Evoluții în punerea în aplicare a Convenției privind drepturile persoanelor cu handicap

Manuscris finalizat în aprilie 2021.

Nici Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene și niciuna dintre persoanele care acționează în numele Agenției pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene nu sunt răspunzătoare pentru modul în care ar putea fi utilizate informațiile prezentate în continuare.

Luxemburg: Oficiul pentru Publicații al Uniunii Europene, 2021

Print	ISBN 978-92-9461-291-5	ISSN 2467-253X	doi:10.2811/093325	TK-AM-21-001-RO-C
PDF	ISBN 978-92-9461-264-9	ISSN 2467-2769	doi:10.2811/76486	TK-AM-21-001-RO-N

© Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene, 2021

Reproducerea este autorizată cu condiția menționării sursei.

Pentru orice utilizare sau reproducere a fotografiilor sau a altor materiale care nu se află sub incidența drepturilor de autor ale Agenției pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene trebuie solicitată direct permisiunea titularilor drepturilor de autor.

Fotografii:

Coperta: © iStock/Joel Carillet; © Gettyimages/FG Trade; © iStock/DNY59; © FRA

Pagina 1: © xavierarnau/iStock

Pagina 2: © Fundación Secretariado Gitano (FSG)

Pagina 3: © Shutter B/Adobe Stock

Paginile 4-5: © FRA

Pagina 7: © Cate Gillon/Getty Images

Pagina 8: © utlanov/Adobe Stock

Pagina 9: © NurPhoto/Getty Images

Pagina 10: © Satjawat/Adobe Stock

Pagina 11: © Lidia_Lo/Adobe Stock

Pagina 12: © Kypros/Alamy Stock Photo

Pagina 13: © Nigel Crump/Alamy Stock Photo

Pagina 14: © ton koene/Alamy Stock Photo

Pagina 15: © Pierre Andrieu/AFP via Getty Images

Pagina 16: © Angelos Tzortzinis/European Union

Pagina 17: © Marcello Paternostro/European Union

Pagina 18: © Sean Gallup/Getty Images

Pagina 19: © bluedesign/Adobe Stock

Pagina 20: © Monopoly919/Adobe Stock

Pagina 21: © Sikov/Adobe Stock

Pagina 22: © New Africa/Adobe Stock

Pagina 23: © silkfactory/iStock

Pagina 25: © kumikomini/iStock

Pagina 26: © RomanR/Adobe Stock

Pagina 27: © Tommy Larey/Adobe Stock

Pagina 28: © elypse/Adobe Stock

Pagina 29: © H_Ko/Adobe Stock

1 [ÎN PRIM PLAN]

PANDEMIA DE COVID-19 ȘI DREPTURILE FUNDAMENTALE: RETROSPECTIVA ANULUI

Pe măsură ce pandemia de COVID-19 se răspândește pe glob, autoritățile din Uniunea Europeană au adoptat o multitudine de măsuri restrictive cu scopul de a proteja viața și sănătatea oamenilor. Aceste măsuri interferau cu o mare varietate de drepturi fundamentale: de exemplu, cel la liberă circulație și la asociere, cel la viață privată și de familie, care include protecția datelor cu caracter personal, și cel la educație, muncă și securitate socială. Pandemia și reacțiile la aceasta au exacerbat problemele și inegalitățile existente în toate aspectele vieții, afectând cu precădere categoriile vulnerabile, și au fost scânteia care a dus la înmulțirea incidentelor rasiste. Pentru ca lupta cu pandemia să fie fundamentată pe respectarea drepturilor omului este nevoie de măsuri echilibrate, cu temei legal și cu caracter necesar, temporar și proporțional. De asemenea, este nevoie ca măsurile să vizeze atenuarea impactului socioeconomic al pandemiei, protejarea celor vulnerabili și combaterea rasismului.

Dovezile arată că pandemia și măsurile adoptate pentru a o ține în frâu au avut un impact puternic în toate aspectele vieții noastre personale și colective, inclusiv în funcționarea instituțiilor democratice. Pandemia a scos la iveală noi obstacole în calea susținerii valorilor fundamentale pe baza cărora funcționează statele noastre și Uniunea Europeană, având implicații din punctul de vedere al drepturilor fundamentale. Restricțiile ne afectează interacțiunile personale și sociale și au consecințe asupra protecției datelor sensibile cu caracter personal. În același timp, consecințele sociale și economice ale pandemiei sunt de durată și vor exacerba semnificativ inegalitățile deja existente.

Este esențial, după cum au subliniat multe voci la nivel național, european și internațional, ca măsurile restrictive și cele pentru situații de urgență să respecte pe deplin standardele internaționale referitoare la drepturile omului și la statul de drept, astfel cum sunt consacrate în instrumentele internaționale și configurate în jurisprudența relevantă. Aceste

OPINIA FRA 1.1

Statele membre ale UE ar trebui să evalueze și să pună în balanță cerințele legate de diferitele drepturi fundamentale și ale omului atunci când adoptă măsuri restrictive pentru situații de urgență, cum este cea reprezentată de pandemia de COVID-19. Pentru a realiza acest echilibru, ele ar trebui să ia în considerare standardele internaționale referitoare la drepturile omului și la drepturile fundamentale, inclusiv jurisprudența relevantă și îndrumările elaborate de organismele internaționale din domeniul drepturilor omului. De asemenea, ar trebui să implice organismele naționale statutare din domeniul drepturilor omului în procesul de concepere, aplicare și monitorizare a măsurilor restrictive. Aceste măsuri ar trebui să fie necesare, temporare și strict proporționale.

Statele membre ale UE ar trebui să se asigure că măsurile restrictive au temei juridic și că pot fi analizate de instanțele judecătorești, de parlamente, de organismele statutare din domeniul drepturilor omului și de alte părți interesate, inclusiv de societatea civilă.

Instituțiile UE ar trebui să monitorizeze în continuare măsurile de urgență prin prisma valorilor pe care a fost fondată Uniunea Europeană, astfel cum sunt enunțate la articolul 2 din TUE, printre care se numără drepturile fundamentale, statul de drept și democrația. Documentele de politică, de exemplu noul raport anual referitor la mecanismul european privind statul de drept, ar trebui să reflecte rezultatul monitorizării măsurilor de urgență, atunci când este relevant.

OPINIA FRA 1.2

Statele membre ale UE ar trebui să îmbunătățească reziliența sistemelor de sănătate, de protecție socială și de asistență socială pentru a se asigura că oferă servicii echitabile tuturor, chiar și pe timp de criză. Pentru a atinge acest deziderat într-un mod coordonat pe tot cuprinsul UE, ar fi necesar ca propunerea Comisiei Europene privind o Uniune Europeană a sănătății mai puternică să fie adoptată neîntârziat. Propunerea are ca obiectiv obținerea de îmbunătățiri majore în domeniul protejării sănătății, dar și în cel al vieții sociale și economice pe tot cuprinsul UE.

OPINIA FRA 1.3

Statele membre ale UE ar trebui să își sporească eforturile de a asigura continuitatea școlară pentru toți copiii, în toate împrejurările, cu precădere în vremuri de criză cum este cea creată de pandemia de COVID-19. În acest sens, ar trebui să se creeze cu prioritate o infrastructură digitală la toate nivelurile sistemului de învățământ și să se asigure instruirea corespunzătoare a cadrelor didactice pentru a se familiariza cu lucrul într-un mediu digital. În acest sens, ar trebui acordată atenție Planului de acțiune pentru educația digitală (2021-2027), care sugerează măsurile de mai sus și pledează pentru o cooperare mai intensă la nivelul UE în vederea adaptării sistemelor de educație și formare la era digitală.

De asemenea, statele membre ale UE ar trebui să se asigure că această infrastructură digitală este incluzivă, în sensul că răspunde nevoilor persoanelor vulnerabile și excluse din punct de vedere social, cum sunt copiii cu handicap, copiii din familiile de romi și de nomazi, copiii migranților și ai refugiaților.

standarde au fost stabilite într-un mare număr de documente emise de surse cu autoritate, care oferă factorilor de decizie îndrumări privind modul în care pot să asigure mai bine protecția dreptului oamenilor la viață și la sănătate fără a le refuza toate celelalte drepturi.

Parlamentul European a subliniat următoarele: „chiar și într-o stare de urgență, principiile fundamentale ale statului de drept, democrației și respectării drepturilor fundamentale trebuie să prevaleze”. În acest sens, Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene are un rol de importanță majoră în privința acțiunilor întreprinse de UE sau de statele membre, dar care intră în sfera de aplicare a dreptului Uniunii. Buletinele publicate de FRA pe tot parcursul anului 2020 au evidențiat și au întărit prin dovezi implicațiile asupra drepturilor fundamentale în contextul UE.

La nivel național, măsurile restrictive au fost analizate atent de instanțele judecătorești, de parlamente, de organisme din domeniul drepturilor omului, de societatea civilă și de alte părți interesate. Deși au recunoscut necesitatea unor măsuri de urgență care să țină pandemia sub control, entitățile de mai sus s-au opus măsurilor lipsite de temei legal, celor impuse pe o perioadă lungă de timp și celor disproporționate. Totodată, s-a subliniat importanța combaterii discriminării, a discursurilor de incitare la ură și a rasismului ivite pe fondul pandemiei.

Știința modernă a răspuns acestei provocări într-un timp record, punând la dispoziție vaccinuri chiar de la finele anului 2020. Pe de altă parte, pandemia a pus în lumină lipsurile și limitările existente în privința capacității și a gradului de pregătire ale sistemelor noastre de sănătate, învățământ, ocupare a forței de muncă și protecție socială de a face față unei astfel de crize și de a-și îndeplini obligația de a respecta dreptul tuturor persoanelor la sănătate, la educație, la muncă, precum și la securitate și asistență socială. De asemenea, a dezvăluit lacune în capacitatea noastră de a proteja drepturile celor mai vulnerabili. Pandemia este o probă de foc care ne arată cât suntem de pregătiți să respectăm promisiunea Agendei globale 2030 de „a nu lăsa pe nimeni în urmă” în efortul de a realiza o tranziție justă din punct de vedere social către dezvoltarea durabilă.

Și totuși, în pofida deficiențelor, Uniunea Europeană și statele sale membre au depus eforturi considerabile pentru a-și întări sistemele de sănătate, de învățământ și de protecție socială, precum și pentru a veni în ajutorul persoanelor fizice și al întreprinderilor confruntate cu recesiunea economică și cu riscul de șomaj.

Valoarea adăugată oferită de Uniunea Europeană și-a dovedit încă o dată importanța vitală, Uniunea instituind diverse instrumente menite să ajute statele membre să își finanțeze acțiunile. Privind spre viitor, instituțiile UE au ajuns la un acord cu privire la un pachet de redresare în valoare de 1,8 mii de miliarde EUR. Suma a fost obținută combinând bugetul UE pentru anii 2021-2027 cu instrumentul temporar de redresare NextGenerationEU, care permite Comisiei Europene să atragă fonduri de pe piața de capital cu scopul de a contracara prejudiciile economice și sociale imediate cauzate de pandemie.

Aceste măsuri financiare ale UE, alături de instrumentele de politică ce promovează drepturile fundamentale și ale omului, cum este Pilonul european al drepturilor sociale, formează un cadru cuprinzător de sprijinire a eforturilor naționale.

OPINIA FRA 1.4

UE și statele sale membre ar trebui să continue lupta împotriva discriminării, a discursurilor de incitare la ură și a rasismului la adresa grupurilor etnice minoritare, a migranților și a refugiaților sau a persoanelor provenite din familii de migranți apărute pe fondul pandemiei de COVID-19. Aceasta presupune, printre altele, consolidarea măsurilor împotriva dezinformării care răspândește discursuri de incitare la ură și percepții discriminatorii sau rasiste, mai ales online.

OPINIA FRA 1.5

Statele membre ale UE ar trebui să se axeze pe nevoile categoriilor vulnerabile care se confruntă cu cel mai mare risc de infectare și/sau de boală severă. Aceste categorii cuprind vârstnicii, persoanele din centre de îngrijire, cele cu afecțiuni preexistente și cele care trăiesc în spații mici și supraaglomerate sau în condiții precare de trai și de locuit. În ultima categorie menționată se regăsesc mulți romi și nomazi, precum și persoane din centre de primire a migranților și refugiaților sau de cazare a străinilor luați în custodie publică, din penitenciare și din adăposturile pentru persoane fără locuință.

Este necesară totodată vaccinarea cu prioritate a acestor categorii și asigurarea accesului lor echitabil la serviciile sociale și de asistență medicală, după necesități.

2

PUNEREA ÎN APLICARE ȘI UTILIZAREA CARTEI LA NIVEL NAȚIONAL

În 2020 s-a încheiat o etapă cu însemnătate deosebită pentru Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene. La 7 decembrie s-au împlinit exact 20 de ani de la proclamarea cartei de către UE, la Nisa. Comisia Europeană a marcat această dată prin lansarea noii „Strategii pentru consolidarea aplicării Cartei drepturilor fundamentale în UE”. Strategia pune un accent sporit pe aplicarea cartei în statele membre și pe rolul actorilor naționali în asigurarea eficacității acesteia în viața oamenilor, creionând un plan de acțiune pentru eforturile colective care vor fi depuse în următorii ani. Totodată, Comisia a pledat pentru o aplicare mai concertată a cartei la nivelul Uniunii Europene. În tot acest timp, utilizarea ei de către instanțele naționale, parlamente, guverne și alți actori a avut atât rezultate bune, cât și mai puțin bune. Instanțele naționale au acordat atenție sporită cartei, dar măsurile guvernamentale de promovare a aplicării ei au rămas insuficiente. Deși criza COVID-19 a provocat tensiuni pe planul protejării drepturilor fundamentale, aceasta a și adus mai multă vizibilitate declarației drepturilor omului adoptate de UE.

Carta prezintă o relevanță fundamentală pentru autoritățile de la nivel local, național și european, fiind obligatorie pentru acestea ori de câte ori acțiunile lor se încadrează în sfera dreptului Uniunii. Dovezile arată însă că angajamentul față de respectarea cartei continuă să fie destul de redus la nivel național, indicând necesitatea unui sprijin mai susținut din partea UE și a statelor sale membre, precum și a unei cooperări consolidate. Cele trei opinii formulate în continuare se adresează nivelului de guvernare al UE, nivelului național și, respectiv, celui local.

OPINIA FRA 2.1

Atunci când discută despre aplicarea cartei astfel cum se sugerează în Strategia privind carta a Comisiei Europene, instituțiile UE ar trebui să se asigure că țin seama într-o măsură suficientă de dovezile furnizate de actorii naționali relevanți. Ar trebui să se acorde atenție nu numai agenției FRA, ci și altor agenții ale UE care au potențialul de a contribui la o mai bună aplicare și promovare a drepturilor enunțate în cartă. În fine, Comitetul Regiunilor ar putea să se implice într-un schimb anual de experiență având ca obiect practicile promițătoare și dificultățile întâmpinate în aplicarea și promovarea prevederilor cartei la nivel local. S-ar obține astfel dovezi suplimentare care ar contribui la „discuția interinstituțională” de la nivelul UE la care se face referire în Strategia privind carta.

La nivelul UE

Deși dedică o atenție politică sporită nivelului național, noua strategie a Comisiei Europene pentru consolidarea aplicării cartei anunță, de asemenea, orientări, stimulente și sprijin suplimentar la nivelul UE, inclusiv prin intermediul unor noi programe ale Uniunii. De exemplu, anunță intenția Comisiei Europene de a-și consolida parteneriatul cu statele membre ale UE în diverse contexte, pentru a le ajuta într-o măsură mai mare să pună în aplicare carta.

În plus, Comisia Europeană invită atât Consiliul, cât și Parlamentul să aibă fiecare câte o „discuție interinstituțională” cu Comisia. În această privință este relevantă și activitatea agențiilor. Deși face frecvent referire la FRA și la activitatea acesteia, strategia nu vizează rolul agențiilor UE la modul general. Raportările FRA arată că toate agențiile UE pot să contribuie la aplicarea cartei, chiar dacă gradul de conștientizare privind carta și obligațiile aferente variază de la o agenție la alta, la fel ca disponibilitatea lor de a investi mai mult în acest sens.

Carta nu este importantă doar pentru instituțiile esențiale ale Uniunii, ci pentru toți actorii UE, de exemplu pentru Comitetul Regiunilor, a cărui Comisie pentru cetățenie, guvernare, afaceri externe și instituționale (CIVEX) are un rol evident de jucat în evidențierea practicilor locale și în promovarea schimburilor de experiență dintre actorii regionali și locali pe tema aplicării și a promovării optime a cartei.

La nivel național

Datele culese pentru raportul privind drepturile fundamentale de anul acesta și pentru rapoartele anterioare relevă o penurie de politici naționale de promovare a aplicării cartei. În consecință, Strategia privind cartă din 2020 se axează puternic pe rolul statelor membre ale UE în punerea în aplicare a cartei. Datorită numărului mare de propuneri concrete de acțiune adresate statelor membre, strategia reprezintă un plan de acțiune pentru anii următori.

Aplicarea cartei ar putea fi întărită prin înființarea de puncte focale ale cartei în cadrul administrațiilor naționale, prin adaptarea procedurilor referitoare la evaluările de impact și la controlul juridic, prin asigurarea faptului că gestionarea fondurilor UE este monitorizată de comitete cu suficient know-how în materie de cartă sau, în cele din urmă, prin instituirea și/sau consolidarea unor instituții naționale pentru apărarea drepturilor omului.

Alte măsuri enunțate în strategie necesită acțiuni reînnoite de politică națională, de exemplu în domeniul formării, al conștientizării sau al promovării unui mediu favorabil și sigur pentru organizațiile societății civile și pentru apărătorii drepturilor omului. Aceste propuneri presupun o schimbare în cultura drepturilor fundamentale de la nivel național, care până acum pare să se fi axat pe dreptul constituțional național și pe Convenția europeană a drepturilor omului, nevalorificând suficient plusul de valoare adus de cartă.

OPINIA FRA 2.2

Statele membre ale UE ar trebui să aibă în vedere instituirea unor puncte focale specifice ale cartei, dând curs invitației exprimate în Strategia privind cartă. Guvernele vor avea astfel posibilitatea să coordoneze acțiunile naționale cu acțiunile de la nivel local, regional și de la nivelul UE, în scopul punerii în aplicare a cartei cu mai multă eficacitate. În mod ideal, la aplicarea strategiei s-ar urma un proces structurat bazat pe ținte, obiective intermediare și calendare concrete. Acest lucru s-ar putea realiza printr-un plan de acțiune specific privind cartă sau prin introducerea de trimiteri specifice la cartă în planurile de acțiune sau în strategiile existente. Pentru a face posibilă învățarea reciprocă și schimbul sinergic, ar trebui ca adoptarea și punerea în aplicare a acestor documente de planificare să meargă mână în mână cu coordonarea la nivelul UE – de exemplu, prin discuții cu caracter specific în cadrul FREMP.

OPINIA FRA 2.3

Statele membre ale UE ar trebui să promoveze noua Strategie privind cartă în rândul autorităților locale și regionale și să exploreză modalități prin care aceste autorități ar putea să promoveze și să vorbească cu mai multă regularitate despre drepturile fundamentale în general și despre valoarea adăugată a cartei în special. Autoritățile locale și regionale ar trebui să se asigure că instrumentele, procedurile și politicile locale și regionale relevante fac trimitere la cartă. Practicile existente în sfera de aplicabilitate a cartei ar trebui comunicate noilor puncte focale naționale ale cartei, astfel încât acestea să poată împărtăși practicile și experiențele respective cu alte state membre – de exemplu, prin portalul european e-justiție. Orașele ar putea avea în vedere posibilitatea de a deveni orașe ale drepturilor omului, introducând astfel mai multe aspecte ale drepturilor fundamentale în demersurile, programele și activitățile lor.

La nivel local

Din analiza FRA a datelor culese în cadrul consultărilor derulate de Comisia Europeană pe perioada elaborării strategiei reiese că administrațiile locale nu cunosc foarte bine cartă. În același timp, cartă „se aplică în egală măsură [...] instanțelor regionale sau locale, precum și organismelor publice în cazul în care pun în aplicare dreptul Uniunii” (vezi explicația cu privire la articolul 51 din cartă, *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* C 303, 14.12.2007, p. 17).

Strategia folosește de 17 ori termenul „local(e)”. Ea nu se limitează la a pleda pentru schimbul de bune practici privind cartă la nivel local și promovarea unui mediu favorabil și sigur pentru organizațiile societății civile și pentru apărătorii drepturilor omului la nivel local, ci, în plus, solicită ca statele membre să ofere suficiente îndrumări la nivel local încât autoritățile locale să se poată conforma obligațiilor care le revin potrivit cartei. De asemenea, strategia reamintește potențialul actorilor locali de a sensibiliza publicul cu privire la drepturile cetățenilor și la ceea ce pot face în cazul în care le sunt încălcate drepturile.

FRA lucrează în prezent la un concept pentru orașele drepturilor omului din UE. Acest cadru de angajamente va integra diverse componente referitoare la cartă și ar putea ajuta la sporirea angajamentului față de respectarea cartei la nivel local.

3

EGALITATEA ȘI NEDISCRIMINAREA

Comisia Europeană a adoptat în 2020 o serie de strategii și planuri de acțiune majore menite să promoveze o Uniune a egalității, realizând un cadru cuprinzător pentru acțiunile UE și ale statelor membre. Deoarece procesul de adoptare a Directivei privind egalitatea de tratament continuă să stagneze, Comisia a subliniat necesitatea consolidării organismelor de promovare a egalității și a îmbunătățirii datelor referitoare la egalitate. Eforturile de promovare a drepturilor persoanelor lesbiene, gay, bisexuale, transgen, intersexuale și queer (LGBTIQ) au căpătat avânt odată cu adoptarea primei strategii a UE privind egalitatea persoanelor LGBTIQ. Totuși, dovezile arată că, în unele zone și state membre, membrii comunității LGBTIQ se confruntă cu discriminare și sunt victime ale infracțiunilor motivate de ură din ce în ce mai des. În tot acest timp, pandemia de COVID-19 și măsurile luate ca răspuns la aceasta au exacerbat uneori inegalitățile sociale, vârstnicii fiind afectați în mod deosebit.

Articolul 19 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (TFUE) reprezintă temeiul legislației UE de combatere a oricărei discriminări bazate pe sex, rasă sau origine etnică, pe religie sau convingeri, pe handicap, vârstă sau orientare sexuală. Consiliul UE a adoptat o legislație cuprinzătoare care protejează împotriva discriminării pe criterii de gen și de origine etnică sau rasială în domeniile esențiale ale vieții. Printre ele se numără încadrarea în muncă și activitățile profesionale, educația (deși aceasta nu face obiectul directivelor privind egalitatea de gen), protecția socială, accesul la bunuri și servicii disponibile publicului, inclusiv la locuințe, precum și oferta în privința acestora. În schimb, legislația UE protejează împotriva discriminării pe criterii de religie sau convingeri, handicap, vârstă și orientare sexuală numai în domeniul muncii și al încadrării în muncă.

Ca rezultat, unele dintre caracteristicile protejate stabilite la articolul 19 din TFUE (sexul și originea rasială sau etnică) beneficiază de o protecție mai mare decât altele (religia sau convingerile, vârsta, handicapul și orientarea sexuală), ceea ce duce la o ierarhie artificială a criteriilor protejate. În 2008, Comisia Europeană a propus adoptarea Directivei privind egalitatea de tratament. Adoptarea acesteia ar reduce decalajul sus-menționat prin extinderea protecției împotriva discriminării pe criterii de religie sau convingeri, vârstă, handicap și orientare sexuală în domeniul educației, al protecției sociale, al accesului la bunuri și servicii disponibile publicului și al ofertei în privința acestora. La nivelul Consiliului UE nu s-au înregistrat progrese înspre adoptarea propunerii Comisiei în 2020.

Parlamentul European a reiterat apelul său cu privire la adoptarea propunerii, iar Comisia Europeană a încurajat continuu statele membre să ajungă rapid la un acord cu privire la text. În tot acest timp, pandemia de COVID-19 a scos în evidență riscul crescut de discriminare cu care se pot confrunta oamenii în perioade de criză sanitară, din diverse cauze care nu se limitează la sex și la originea etnică sau rasială, și în special din cauză de vârstă.

OPINIA FRA 3.1

Însușindu-și lecțiile pandemiei de COVID-19, legiuitorul Uniunii ar trebui să exploreze în continuare toate căile posibile care să ducă la adoptarea neîntârziată a Directivei privind egalitatea de tratament. Aceasta ar asigura o protecție cuprinzătoare din partea legislației UE împotriva discriminării pe criterii de religie sau convingeri, handicap, vârstă și orientare sexuală în domeniile esențiale ale vieții, cum sunt educația, protecția socială (incluzând securitatea socială și asistența medicală), accesul la bunuri și servicii disponibile publicului (inclusiv la locuințe), precum și furnizarea acestora.

OPINIA FRA 3.2

Instituțiile și statele membre ale UE ar trebui să adopte și să integreze o abordare fundamentată pe drepturi față de fenomenul îmbătrânirii și față de persoanele în vârstă, inclusiv în elaborarea strategiilor de ieșire din pandemie. Abordarea respectivă ar trebui să se reflecte în toate inițiativele și politicile relevante, inclusiv în acțiunile de punere în aplicare a Pilonului european al drepturilor sociale și de promovare a politicilor de incluziune socială. Aceasta înseamnă:

- combaterea percepțiilor necorespunzătoare față de vârstnici, care conduc la discriminare pe criterii de vârstă, ridicând obstacole în calea tratamentului egal al vârstnicilor și împiedicându-i să beneficieze pe deplin de toate drepturile lor fundamentale;
- promovarea participării vârstnicilor la viața socială sub toate aspectele sale, inclusiv la conceperea și monitorizarea aplicării măsurilor care îi vizează;
- focalizarea atenției asupra celor mai vulnerabili și satisfacerea nevoilor lor specifice cu ajutorul tuturor mijloacelor disponibile, inclusiv prin intermediul noilor tehnologii și instrumente digitale accesibile, fără a renunța însă complet la serviciile nedigitale;
- culegerea și analizarea de date și probe solide referitoare la drepturile și bunăstarea persoanelor în vârstă.

Dovezile arată că vârstnicii au fost una din cele mai puternic afectate categorii pe perioada și din cauza pandemiei de COVID-19. Vârstnicii prezentau un risc de îmbolnăvire mai mare decât tinerii, pe fondul unei incidențe crescute de afecțiuni subiacente.

Pandemia a avut și implicații mai largi, afectând bunăstarea și drepturile persoanelor vârstnice. Stereotipurile și discursul discriminatoriu care îi vizează pe vârstnici, măsurile restrictive bazate pe vârstă, dificultățile întâmpinate în accesarea bunurilor și a serviciilor, inclusiv ca urmare a decalajului digital dintre generații, și sentimentele de izolare și de stres le-au subminat dreptul la o viață demnă, independentă și participativă, un drept consacrat în Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene. Aceiași factori le-au subminat totodată dreptul la egalitate de tratament și de șanse, enunțat în cartă și în Pilonul european al drepturilor sociale.

Pe de altă parte, diverși actori au luat măsuri menite să atenueze impactul pandemiei asupra persoanelor în vârstă, să protejeze și să ajute la respectarea drepturilor acestora, inclusiv prin utilizarea noilor tehnologii și instrumente digitale. În plus, discuția mai amplă pe tema drepturilor persoanelor vârstnice și a bunăstării acestora s-a intensificat în 2020. Consiliul UE a adoptat concluzii în care a solicitat instituțiilor și statelor membre ale Uniunii să pornească de la drepturi atunci când caută soluții privind vârstnicii, inclusiv în cadrul strategiilor de ieșire din pandemie, și a subliniat necesitatea de a se valorifica posibilitățile oferite de digitalizare pentru a se promova bunăstarea persoanelor în vârstă.

Anumite state membre au instituit măsuri juridice și politice care pun în pericol dreptul fundamental la tratament egal indiferent de orientarea sexuală. Cel de al doilea sondaj al FRA asupra persoanelor LGBTI și sondajele realizate în mai multe state membre au indicat niveluri mari de discriminare și de hărțuire la adresa persoanelor LGBTI+ în toată Uniunea Europeană, precum și o scădere notabilă a acceptării lor de către societate. Ura exprimată împotriva persoanelor LGBTI+ în discursul public reprezintă un fenomen deosebit de îngrijorător, deoarece incită la și mai multă discriminare.

Măsurile de ținere sub control a pandemiei au afectat în mod deosebit persoanele LGBTI+, în special pe tinerii care locuiesc cu familia și se confruntă cu violență din partea acestora din cauza orientării lor sexuale și/sau a identității de gen. Din acest punct de vedere, a devenit și mai dificil să li se garanteze respectarea drepturilor.

Pentru a aborda și îmbunătăți situația persoanelor LGBTIQ, Comisia Europeană a adoptat Strategia privind egalitatea pentru persoanele LGBTIQ 2020-2025. Aceasta prezintă o serie de acțiuni specifice grupate în patru piloni principali, și anume combaterea discriminării, garantarea siguranței, construirea unor societăți favorabile incluziunii și inițierea unui apel la egalitate pentru persoanele LGBTIQ din întreaga lume.

OPINIA FRA 3.3

Statele membre ale UE sunt încurajate să evite orice fel de acțiune care ar pune în pericol dreptul fundamental la egalitate de tratament indiferent de orientarea sexuală și identitatea de gen și să adopte în continuare planuri de acțiune conforme cu Strategia privind egalitatea pentru persoanele LGBTIQ publicată de Comisie. De asemenea, sunt încurajate să adopte și să pună în aplicare măsuri juridice și politice prin care să se asigure că persoanele lesbiene, gay, bisexuale, transgen și intersexuale pot beneficia pe deplin de drepturile lor fundamentale în conformitate cu legislația UE și cu cea națională.

Statele membre ar trebui să ia în considerare dovezile disponibile privind discriminarea, printre care se numără și datele celui de al doilea sondaj realizat de FRA în rândul persoanelor LGBTI, pentru a depista și a elimina în mod corespunzător lacunele în materie de protecție. De asemenea, ar trebui să ia în considerare orientările cuprinse în Strategia privind egalitatea pentru persoanele LGBTIQ. Ca mențiune specială, ar trebui luate măsuri care să combată în mod real discursul de incitare la ură și infracțiunile motivate de ură și să contracareze efectele nocive ale declarațiilor homofobe și transfobe emise de autorități și de funcționari publici.

4

RASISMUL, XENOFOBIA ȘI INTOLERANȚA ASOCIATĂ ACESTORA

Anul 2020 a fost un an plin de provocări. Pandemia de COVID-19 a adus la suprafață rasismul și xenofobia existente și intoleranța asociată acestora, exacerbându-le. Criza sanitară a fost folosită tot mai mult drept pretext pentru atacarea unor minorități care se confruntau deja cu discriminare etnică și rasială, cu discursul de incitare la ură și cu infracțiuni motivate de ură – de exemplu migrații, persoanele provenite din familii de migrații și cele de etnie romă. Mișcarea Black Lives Matter a mobilizat societăți de pe tot cuprinsul lumii în lupta împotriva rasismului și a discriminării perpetuate de autoritățile de aplicare a legii. Comisia Europeană a adoptat primul său plan de acțiune de combatere a rasismului, anunțând măsuri concrete de contracarare a rasismului și a discriminării etnice în UE, iar o serie de state membre au făcut demersuri în direcția elaborării la nivel național a unor planuri de acțiune antirasism și a altor măsuri de combatere a extremismului, a discursului de incitare la ură și a infracțiunilor motivate de ură.

OPINIA FRA 4.1

Statele membre ar trebui să transpună și să aplice corect și integral Decizia-cadru privind rasismul și xenofobia, pentru a incrimina infracțiunile rasiste și motivate de ură, precum și discursurile de incitare la ură. În acest sens, statele membre ar trebui să adopte măsurile necesare pentru a se asigura că motivațiile rasiste sau xenofobe sunt considerate circumstanțe agravante sau, ca alternativă, că instanțele au posibilitatea de a lua în considerare motivațiile de acest tip la stabilirea pedepselor.

Pe lângă transpunerea și aplicarea integrală a legislației UE de combatere a infracțiunilor motivate de ură, statele membre ar trebui să instituie măsuri care să încurajeze victimele și martorii să vorbească și să denunțe aceste infracțiuni. Totodată, ar trebui consolidată capacitatea sistemelor naționale de aplicare a legii de a identifica și consemna corect infracțiunile de acest tip.

Decizia-cadru a Consiliului privind rasismul și xenofobia (2008/913/JAI) propune o abordare comună, întemeiată pe dreptul penal, a anumitor forme de rasism și xenofobie care se manifestă prin discursuri de incitare la ură și prin infracțiuni motivate de ură. Comisia Europeană a inițiat proceduri de constatare a neîndeplinirii obligațiilor împotriva a două state membre care nu au încorporat corect și integral această decizie-cadru în legislația națională.

În mod similar, organismele de monitorizare de la nivel internațional au descoperit viduri juridice în codurile penale ale mai multor state membre în ceea ce privește discursul de incitare la ură sau incriminarea motivației rasiste ori xenofobe drept circumstanță agravantă. În acest timp, Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO) și o serie de înalte curți naționale au stabilit limite privind recurgerea la libera exprimare ca justificare a discursului urii și a instigării la ură.

Rasismul și sentimentele manifestate de extrema dreaptă au continuat să pună la grea încercare întreaga Uniune Europeană în 2020. Mai mulți oameni au fost uciși în urma unor acte extremiste și motivate de ură, o continuare a tendinței observate în anii anteriori. Organismele naționale și internaționale din domeniul drepturilor omului s-au arătat îngrijorate de incidența crescândă a discursurilor de incitare la ură în mediul online, adesea aparținând unor personalități politice sau mediatice și îndreptate împotriva migraților și a minorităților etnice.

Din constatările sondajelor reiese că minoritățile etnice, printre care și migrații, se confruntă tot mai des cu discriminare în diferite domenii ale vieții, iar percepțiile discriminatoare și stereotipurile persistă în rândul publicului larg. Aceste tendințe

s-au intensificat odată cu declanșarea pandemiei de COVID-19, potrivit raportărilor FRA și ale altor părți interesate.

Articolul 21 din Carta drepturilor fundamentale a UE interzice orice formă de discriminare pe motive de origine etnică și rasială. În mod similar, Directiva privind egalitatea rasială (2000/43/CE) interzice orice formă de discriminare bazată pe criteriul originii etnice sau rasiale în ceea ce privește accesul la învățământ, la locurile de muncă, la servicii (inclusiv în ceea ce privește locuința) și la protecția socială (incluzând asistența medicală). O serie de state membre ale UE încă nu aplică corect prevederile directivei, după cum se arată în rapoartele Comisiei Europene și ale organismelor internaționale de monitorizare a drepturilor omului.

Comisia a continuat să deschidă proceduri de constatare a neîndeplinirii obligațiilor împotriva statelor membre care au aplicat un tratament discriminatoriu față de copiii de etnie romă în cadrul sistemului de învățământ. În tot acest timp, organismele internaționale din domeniul drepturilor omului au exprimat îngrijorări cu privire la independența organismelor de promovare a egalității instituite prin Directiva privind egalitatea rasială.

Unele forme de profiluri etnice sunt legale, dar crearea și utilizarea de profiluri discriminatorii contrazic principiile Convenției internaționale privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială (ICERD) și a altor standarde internaționale, inclusiv a celor cuprinse în Convenția europeană a drepturilor omului și în jurisprudența conexă, precum și în Carta drepturilor fundamentale a UE. Articolul 11 alineatul (3) din Directiva privind poliția (2016/680), referitor la procesul decizional individual automatizat, interzice „crearea de profiluri care are drept rezultat discriminarea persoanelor fizice pe baza categoriilor speciale de date cu caracter personal”. În această categorie se încadrează, printre altele, datele care dezvăluie originea rasială sau etnică și confesiunea religioasă, precum și datele genetice și biometrice.

Profilurile discriminatorii bazate pe etnie continuă să fie utilizate în UE, după cum se constată în raportările anterioare pe tema drepturilor fundamentale și se atestă în rapoartele organismelor internaționale de monitorizare. Unele țări au semnalat că restricțiile adoptate ca răspuns la pandemia de COVID-19 au fost aplicate disproporționat în cazul grupurilor etnice minoritare. Discuțiile pe tema prevenirii și a contracarării rasismului în cadrul poliției, stimulate ca urmare a cazurilor ivite pe tot cuprinsul UE și a mișcării Black Lives Matter, au făcut ca lucrurile să evolueze atât la nivelul Uniunii, cât și la nivel național.

OPINIA FRA 4.2

Statele membre ale UE ar trebui să îmbunătățească în mod semnificativ eficacitatea măsurilor și a demersurilor instituționale prin care aplică integral și corect Directiva privind egalitatea rasială. În special, statele membre ar trebui să sporească independența organismelor de promovare a egalității, asigurându-se că organismele respective dispun de un mandat corespunzător și de resurse care să le permită să își îndeplinească efectiv sarcinile atribuite prin legislația antidiscriminare a Uniunii Europene.

OPINIA FRA 4.3

Statele membre ale UE ar trebui să adopte măsurile necesare pentru a preveni și a eradică atitudinile discriminatorii în rândul polițiștilor. Acest obiectiv poate fi atins prin analizarea garanțiilor existente împotriva formelor instituționale de discriminare, de exemplu prin declarații de misiune clare, prin sisteme riguroase de evaluare a performanțelor în ceea ce privește discriminarea instituțională și prin mecanisme independente, eficace și incluzive de tratare a plângerilor.

Autoritățile de aplicare a legii ar trebui să emită orientări specifice, practice și ușor de aplicat împotriva utilizării profilurilor etnice discriminatorii de către polițiști în exercitarea atribuțiilor, pe care să le includă în procedurile standard de operare și în codurile de conduită și să le comunice sistematic agenților din prima linie.

OPINIA FRA 4.4

Statele membre ale UE sunt încurajate să elaboreze planuri naționale de acțiune specifice pentru a combate rasismul, discriminarea rasială, xenofobia și intoleranța asociată acestora. Punerea în aplicare a unor astfel de planuri ar furniza statelor membre ale UE un cadru concret pentru îndeplinirea obligațiilor care le revin în baza Directivei privind egalitatea rasială și a Deciziei-cadru privind combaterea rasismului și a xenofobiei.

În conformitate cu planul UE de combatere a rasismului, statele membre ale UE ar trebui să analizeze posibilitatea de a elabora planurile naționale într-o manieră participativă, implicând autoritățile regionale și locale, organismele de promovare a egalității și societatea civilă. În plus, impactul și eficacitatea acțiunilor întreprinse ar trebui evaluate cu regularitate și în mod transparent, prin raportare la scopuri și grafice de execuție clare, pe baza dovezilor și folosind indicatori de performanță.

În 2020, Uniunea Europeană și-a intensificat eforturile în lupta împotriva rasismului. Comisia Europeană a adoptat primul său plan de acțiune de combatere a rasismului pentru perioada 2020-2025. De asemenea, a abordat rasismul, hărțuirea motivată de prejudecăți și violența în diverse alte instrumente de politică, reafirmând protecția și sprijinirea victimelor infracțiunilor motivate de ură – de exemplu, în Strategia UE privind drepturile victimelor 2020-2025 și în noul Cadru strategic al UE pentru romi.

La aproape 20 de ani după ce Conferința mondială a ONU împotriva rasismului a solicitat țărilor să conceapă și să elaboreze planuri de acțiune pentru combaterea rasismului, Comisia Europeană a încurajat toate statele membre ale UE să elaboreze și să adopte planuri naționale de acțiune antirasism și antidiscriminare până la sfârșitul anului 2022. În 2020, o serie de state membre au făcut demersuri în direcția elaborării unor planuri naționale de acțiune pentru combaterea rasismului, a xenofobiei și a intoleranței conexe.

Totuși, organismele de monitorizare internaționale s-au arătat îngrijorate de slăbiciunile structurale ale acestor planuri de acțiune naționale, afirmând că punctele slabe respective ar putea să afecteze punerea în aplicare, impactul și monitorizarea lor. Unele planuri nu reușesc să combată rasismul în toate aspectele sale; multe sunt lipsite de precizie la definirea pașilor concreți, iar mijloacele de atingere a obiectivelor, valorile de referință și indicatorii de măsurare a progresului sunt insuficiente.

5

EGALITATEA ȘI INCLUZIUNEA ROMILOR

Primul cadru al UE pentru strategiile naționale de integrare a romilor s-a încheiat în 2020, iar noul cadru strategic pe o perioadă de 10 ani a început în mijlocul pandemiei de COVID-19. Primul cadru a adus puține progrese la modul general. Evaluările arată câteva îmbunătățiri în ceea ce privește educația și reducerea sărăciei, dar niciun progres – ba chiar o deteriorare a situației – în domenii esențiale precum ocuparea forței de muncă, sistemul sanitar și locuințele. Noul cadru strategic al UE pentru egalitatea, incluziunea și participarea romilor stabilește ținte ambițioase în șapte domenii esențiale: nediscriminare, incluziune, participare, educație, ocuparea forței de muncă, asistență medicală și locuințe. Se prevede un cadru de monitorizare mai puternic, cu o serie de ținte cuantificabile și măsurabile pentru urmărirea progresului. În tot acest timp, pandemia a afectat disproporționat comunitățile rome și nomade, amplificând inegalitățile și chiar alimentând prejudiciile și atitudinile negative față de romi în unele țări.

Articolul 21 din Carta drepturilor fundamentale a UE interzice discriminarea bazată pe originea etnică sau socială sau pe apartenența la o minoritate națională. În ultimii 20 de ani, Directiva privind egalitatea rasială (2000/43/CE) a promovat egalitatea de tratament și a interzis discriminarea directă și indirectă bazată pe rasă sau origine etnică, inclusiv hărțuirea, în domenii precum ocuparea forței de muncă, educația, protecția socială și avantajele sociale, sănătatea sau accesul la bunuri și servicii, inclusiv la locuințe.

În pofida celor de mai sus, atitudinile negative față de romi – un obstacol semnificativ în calea progresului înspre includerea lor – sunt înrădăcinate adânc. Sondajul FRA privind drepturile fundamentale din 2019, care s-a derulat în rândul populației generale, arată că aproape jumătate din cetățenii UE (46 %) s-ar simți inconfortabil dacă ar avea vecini romi sau nomazi. Pandemia de COVID-19, care a afectat disproporționat comunitățile rome și nomade, a amplificat inegalitățile și chiar a alimentat prejudiciile și atitudinile negative față de romi în unele țări.

OPINIA FRA 5.1

Valorificând lecțiile învățate în timpul pandemiei de COVID-19, statele membre ale UE ar trebui să asigure integrarea luptei împotriva discriminării și a atitudinilor negative față de romi în toate domeniile de politică abordate de strategiile naționale privind romii. Strategiile ar trebui să includă măsuri țintite de combatere a acestor atitudini și a discriminării care afectează persoanele rome și nomade.

Aceste măsuri ar trebui concepute și aplicate împreună cu comunitățile rome și cu reprezentanții lor, astfel încât să se promoveze relații pozitive despre romi și nomazi, iar oamenii să conștientizeze mai bine istoria discriminării, a segregării și a persecuțiilor lor.

OPINIA FRA 5.2

Statele membre ale UE ar trebui să pună în aplicare măsuri coordonate prin care să asigure accesul copiilor romi și nomazi marginalizați și excluși din punct de vedere social la instrumente de învățare la distanță. Toate măsurile din domeniul învățământului ar trebui să fie însoțite de acțiuni cu scop clar, adaptate nevoilor specifice ale grupurilor diverse de romi și de nomazi, și să valorifice în mod special experiența pozitivă a asistenților educaționali și a mediatorilor școlari care se ocupă de copiii romi. Statele membre ar trebui să aibă în vedere încurajarea recrutării, a instruirii și a detașării mai multor mediatori și cadre didactice de etnie romă în școlile cu copii romi. De asemenea, măsurile vizate ar trebui să fie sustenabile și finanțate corespunzător, prin atragerea de fonduri europene și de alte surse de finanțare pentru măsurile adresate romilor, precum și pentru reformele structurale destinate educației incluzive.

Articolul 14 din Carta drepturilor fundamentale a UE consfințește dreptul la educație, iar Pilonul european al drepturilor sociale subliniază că orice persoană are dreptul la educație incluzivă și de înaltă calitate (capitolul 1, principiul 1). Datele cele mai recente arată că majoritatea tinerilor romi și nomazi abandonează devreme școala sau cursurile de formare în toată Uniunea Europeană, inclusiv în statele membre occidentale. În pofida ușoarelor progrese făcute în ultimul deceniu, decalajul de școlarizare dintre romi și populația generală continuă să fie semnificativ.

În plus, romilor și nomazilor care trăiesc în zone segregate și marginalizate le lipsesc adesea echipamentele informatice necesare și/sau accesul la internet, se arată în concluziile cercetărilor efectuate de FRA și de alte organisme. Inegalitățile persistente și lipsa unor politici care să asigure cu adevărat infrastructura și serviciile de bază măresc decalajul dintre persoanele rome și nomade și populația generală, reducând totodată șansele copiilor romi de a avea acces la educație în mod egal. Pandemia de COVID-19 a făcut ca aceste realități să devină foarte vizibile. Cercetările FRA arată, de asemenea, că romii și nomazii nu au ajuns să beneficieze de unele dintre măsurile cu caracter general adoptate.

Noul cadru strategic al UE pentru egalitatea, incluziunea și participarea romilor face parte din orientările politice generale ale Uniunii Europene care vizează construirea unei Uniuni a egalității. Cadrul va contribui la Planul de acțiune al UE de combatere a rasismului pentru perioada 2020-2025 și la transpunerea în practică a principiilor Pilonului european al drepturilor sociale și ale Obiectivelor de dezvoltare durabilă ale ONU.

Cadrul precedent al UE pentru strategiile naționale de integrare a romilor, care își propunea să elimine decalajul dintre romi și populația generală, nu a reușit să își realizeze obiectivele ambițioase în domeniul educației, al ocupării unui loc de muncă, al serviciilor medicale și al locuințelor până în 2020. Potrivit datelor FRA, statele membre au făcut progrese mici în anumite domenii legate de educație și de reducerea sărăciei și nu au înregistrat niciun progres – sau s-a ajuns chiar la deteriorarea condițiilor – în domeniul ocupării forței de muncă, al locuințelor și al serviciilor medicale.

În urma evaluării cadrului anterior, Comisia Europeană a recunoscut nevoia urgentă de reînnoire și de întărire a angajamentului referitor la egalitatea, incluziunea și participarea romilor atât la nivel european, cât și la nivel național. Noul cadru strategic stabilește șapte obiective de îndeplinit până în 2030, însoțite de ținte conexe, fiind axat pe combaterea discriminării și a atitudinilor negative față de romi și pe promovarea participării depline și a incluziunii acestora printr-o combinație de politici generale și specifice.

OPINIA FRA 5.3

Statele membre ale UE ar trebui să pună în aplicare cu prioritate noul Cadru strategic al UE pentru romi. Planurile lor naționale ar trebui să definească obiective și ținte ambițioase, care să țină seama de lecțiile învățate din cadrul UE precedent și din evaluările strategiilor naționale, precum și din pandemia de COVID-19. Progresul ar trebui evaluat prin sisteme de monitorizare eficiente, care să măsoare atât impactul măsurilor generale, cât și pe al celor specifice de incluziune socială a romilor și a nomazilor, precum și eficiența utilizării fondurilor naționale și europene.

Strategiile naționale referitoare la romi ar trebui să menționeze în mod specific participarea semnificativă a romilor și a nomazilor la conceperea, evaluarea și monitorizarea măsurilor și a acțiunilor de punere în aplicare.

6

AZILUL, VIZELE, MIGRAȚIA, FRONTIERELE ȘI INTEGRAREA

Respectarea drepturilor fundamentale la frontiere a rămas una dintre provocările principale în domeniul drepturilor omului în UE. Au continuat să existe decese pe mare, întâzieri în desemnarea unui port sigur pentru migranții salvați și amenințări la adresa bărcilor de salvare umanitare, precum și acuzații de violență și de respingere a migranților. Comisia Europeană a prezentat un nou Pact privind migrația și azilul, conținând un pachet de propuneri de instrumente juridice obligatorii și documente juridice neobligatorii care pune un accent sporit pe procedurile la frontieră și propune forme noi de solidaritate. În același timp, procedurile de azil au fost adaptate în funcție de restricțiile impuse de pandemia de COVID-19.

Uniunea Europeană a progresat în instituirea sistemelor sale informatice la scară largă și a început să studieze utilizarea inteligenței artificiale în cadrul controlului la frontiere și al gestionării migrației. În urma Brexitului se aplică reguli noi pentru cetățenii Regatului Unit.

OPINIA FRA 6.1

Statele membre ale UE ar trebui să investigheze prompt și eficient toate acuzațiile de respingere și de rele tratamente la frontiere, precum și să sporească transparența măsurilor luate.

Statele membre ar trebui să instituie mecanisme eficiente și independente de monitorizare la frontiere. Pentru a garanta respectarea deplină a drepturilor fundamentale, aceste mecanisme ar trebui să monitorizeze și activitățile de supraveghere a frontierelor, nu doar procedura de examinare premergătoare intrării, după cum se propune în Pactul privind migrația și azilul.

În 2020, unele organisme larg recunoscute din domeniul drepturilor omului au semnalat posibile cazuri de respingere ilegală a persoanelor la frontierele terestre și maritime, uneori prin violență din partea forțelor polițienești. Articolul 78 alineatul (1) din TFUE și articolele 18 și 19 din Carta drepturilor fundamentale a UE interzic returnarea persoanelor în zone cu risc de persecuție sau de vătămare gravă, precum și expulzările colective. Articolul 7 din Regulamentul (UE) 2019/1896 privind Poliția de frontieră și garda de coastă la nivel european și articolul 4 din Codul frontierelor Schengen impun autorităților de gestionare a frontierelor să respecte drepturile fundamentale. În Pactul privind migrația și azilul, Comisia Europeană a propus norme noi la nivelul UE pentru monitorizarea drepturilor fundamentale la frontiere.

Migranții reținuți pentru trecerea ilegală a unei frontiere interne a Uniunii Europene nu sunt audiați sistematic înainte de a fi returnați în statul membru al UE învecinat, nici nu li se aduce la cunoștință în mod sistematic decizia de a fi transferați într-un alt stat membru al Uniunii.

Unul dintre principiile generale ale dreptului UE stipulează că toate deciziile care vizează o persoană trebuie luate individual, iar persoanele au dreptul de a fi ascultate. Aceste principii reprezintă garanții importante că oamenii au posibilitatea să semnaleze aspecte care ar putea exclude măsura returnării, precum și să își exercite dreptul la o cale de atac eficientă, conform articolului 47 din cartă.

OPINIA FRA 6.2

Statele membre ale UE ar trebui să instituie și să aplice proceduri prin care să garanteze audierea persoanelor înainte de returnarea acestora într-un stat membru învecinat, precum și să le aducă la cunoștință în mod oficial decizia luată.

Propunerile legislative menționate în Pactul privind migrația și azilul pun un accent sporit pe procedurile la frontieră, sugerând totodată noi mecanisme de solidaritate. În urma procedurilor la frontieră, este posibil ca migranții să fie reținuți în centre situate la graniță sau în apropierea acestora, locuri adesea izolate, în care poate fi greu să se respecte standardele de primire sau să se aplice garanții menite să prevină privarea arbitrară de libertate, astfel cum impun Directiva privind condițiile de primire (2013/33/UE) și Directiva privind returnarea (2008/115/CE). În consecință, este posibil ca tratamentul aplicat migranților să nu respecte dreptul acestora la demnitate umană garantat de articolul 1 din cartă.

OPINIA FRA 6.3

Atunci când urmăresc obiectivele Pactului privind migrația și azilul, statele membre ale UE ar trebui să asigure condiții adecvate de ședere în centrele de primire inițială de la frontieră și să respecte pe deplin dreptul la libertate și alte drepturi fundamentale enunțate în Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene. Ar trebui să existe măsuri de prevenire și supraveghere regulată pentru a preveni șederile prelungite.

OPINIA FRA 6.4

Instituțiile, agențiile și statele membre ale UE ar trebui să evalueze amănunțit impactul asupra drepturilor fundamentale al oricărei utilizări a inteligenței artificiale în domeniul afacerilor interne, din care fac parte azilul, vizele, imigrația și frontierele. Utilizarea IA ar trebui să fie însoțită de mecanisme de supraveghere independente, stricte și eficiente.

Uniunea Europeană și statele sale membre studiază utilizarea inteligenței artificiale (IA) cu scopul de a spori capacitatea decizională în domeniul afacerilor interne, din care fac parte azilul, frontierele și imigrația. Instrumentele bazate pe IA pot să afecteze diferitele drepturi fundamentale, de exemplu ca urmare a strecurării unor prejudecăți în conceperea algoritmului sau a lipsei de transparență privind datele folosite, ceea ce îngreunează posibilitatea persoanei vizate de a contesta rezultatele produse de aceste instrumente.

OPINIA FRA 6.5

Instituțiile, agențiile și statele membre ale UE ar trebui să continue demersurile de creștere a gradului de conștientizare privind garanțiile de protecție a drepturilor fundamentale introduse în sistemele informatice la scară largă și în mecanismele de interoperabilitate a acestora. Autoritățile de protecție a datelor ar trebui să aibă resurse suficiente pentru a veni în sprijinul persoanelor care doresc să își exercite dreptul la accesarea, corectarea și ștergerea datelor proprii.

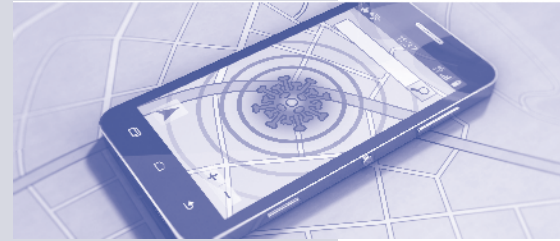
Uniunea Europeană a instituit șase sisteme informatice la scară largă pentru a sprijini statele membre în gestionarea migrației, a azilului și a frontierelor, în consolidarea cooperării judiciare și în întărirea securității interne. Trei sunt deja în funcțiune: Sistemul european de comparare a datelor dactiloscopice ale solicitanților de azil (Eurodac), Sistemul de informații privind vizele (VIS) și Sistemul de informații Schengen (SIS). Celelalte trei sunt încă în curs de dezvoltare: Sistemul de intrare/ieșire (EES), Sistemul european de informații și de autorizare privind călătoriile (ETIAS) și Sistemul european de informații cu privire la cazierile judiciare ale resortisanților țărilor terțe (ECRIS-TCN).

Instrumentele juridice care reglementează instituirea acestor sisteme informatice și interoperabilitatea lor conțin diverse garanții pentru protejarea drepturilor fundamentale consfințite de cartă, cum sunt dreptul la protecția datelor cu caracter personal (articolul 8), dreptul la nediscriminare (articolul 21) și drepturile copilului (articolul 24). Aceste garanții sunt însă puțin cunoscute.

7

SOCIETATEA INFORMAȚIONALĂ, PROTECȚIA VIEȚII PRIVATE ȘI A DATELOR

În 2020, pandemia de COVID-19 a impulsionat dezvoltarea și adoptarea de tehnologii inovatoare, printre care se numără și inteligența artificială (IA), cu scopul de a ține sub control răspândirea virusului. În paralel, utilizarea tot mai frecventă a tehnologiilor IA a dat naștere la îngrijorări privind drepturile la protecția datelor și la viața privată (pe lângă alte drepturi, cum este cel la nediscriminare). Organismele internaționale și ale Uniunii Europene au răspuns rapid, punând accentul pe standardele aplicabile de protecție a datelor. În același timp, UE a continuat să lucreze la reglementarea utilizării IA: a publicat o carte albă și un raport însoțitor, în care a recunoscut rolul drepturilor fundamentale – alături de cel al cadrelor etice – în asigurarea unei utilizări corespunzătoare a inteligenței artificiale din perspectiva drepturilor. De asemenea, instituțiile UE și statele sale membre au elaborat politici și legi cu impact asupra vieții private și a protecției datelor în domenii diverse, de la păstrarea datelor și supraveghere până la combaterea materialelor care conțin abuzuri sexuale asupra copiilor.

Pandemia de COVID-19 a determinat oamenii să folosească datele digitale și noile tehnologii pentru a curma răspândirea virusului și a atenua efectele sale negative asupra societății. De la aplicațiile de urmărire a contactilor și de alertare a celor care s-au aflat în apropierea persoanelor infectate la software-ul pentru teleconferințe sau utilizarea algoritmilor în învățământ, intensitatea culegerii și a tratamentului datelor cu caracter personal constituie un risc pentru drepturile fundamentale la protecția datelor și la respectarea vieții private.

Evoluțiile de pe parcursul anului au evidențiat că, în vremuri de criză, este esențial să se realizeze în mod real și corespunzător exerciții de găsire a unui echilibru, astfel încât măsurile de protecție a sănătății să nu afecteze în mod inutil sau disproporționat drepturile fundamentale.

OPINIA FRA 7.1

Statele membre ale UE ar trebui să se asigure că niciuna dintre măsurile, politicile sau inițiativele juridice adoptate pe timpul unei crize, de exemplu al unei pandemii, nu interferează disproporționat cu drepturile la protecția datelor și la respectarea vieții private. În mod specific, statele membre ale UE ar trebui să asigure aplicarea articolului 8 din Carta drepturilor fundamentale a UE, precum și a principiilor subliniate la articolul 5 din RGPD, și anume echitatea, reducerea la minimum a datelor și limitarea scopului.

OPINIA FRA 7.2

Statele membre ale UE ar trebui să se asigure că autoritățile naționale de supraveghere a protecției datelor dispun de suficiente resurse umane, tehnice și financiare pentru a-și putea îndeplini misiunea cu succes. Pentru a evalua gradul de adecvare a resurselor, statele membre ar trebui să sprijine evaluări independente și obiective ale volumului de lucru cu care se confruntă autoritățile naționale de supraveghere a protecției datelor.

Autoritățile de supraveghere a protecției datelor au continuat să se confrunte cu un volum de muncă extrem de solicitant, tendință identificată deja de FRA în *Fundamental Rights Report 2020* (Raportul privind drepturile fundamentale 2020). În majoritatea statelor membre s-a înregistrat din nou un număr mare de investigații și de plângeri. În paralel, soluționarea rapidă a disputelor a fost împiedicată de armonizarea incompletă a procedurilor și a conceptelor-cheie pe care se bazează procedura de cooperare în caz de dispute transfrontaliere.

În 2020 au existat semne de progres atât la nivel național (manifestat prin suplimentarea resurselor financiare și umane), cât și la nivel internațional (manifestat prin armonizarea decalajelor). Totuși, există încă loc de îmbunătățiri. Cadrul juridic al UE pentru protecția datelor, puternic în esență, va funcționa cu eficacitate doar atunci când toți actorii vor fi echipați corespunzător pentru a rezolva prompt și satisfăcător toate solicitările.

OPINIA FRA 7.3

Instituțiile și statele membre ale UE ar trebui să se asigure că toate eforturile de reglementare depuse în lupta împotriva activităților infracționale conțin măsurile de protecție necesare pentru a garanta respectarea principiilor legalității, necesității și proporționalității. De asemenea, ar trebui să asigure supravegherea eficace și accesul real la mecanisme de remediere. În acest context, instituțiile și statele membre ale UE ar trebui să țină seama de întreaga jurisprudență relevantă a Curții de Justiție a Uniunii Europene.

Ca urmare a faptului că amenințările teroriste și activitățile infracționale au persistat pe toată durata anului 2020, instituțiile și statele membre ale UE au solicitat adoptarea promptă a unor măsuri care să permită folosirea datelor și a tehnologiilor disponibile în vederea combaterii infracțiunilor. Diverși actori au invocat utilizarea tehnologiilor de extragere de date (*data mining*) cu scopul de a combate materialele online care conțin abuzuri sexuale asupra copiilor, a sprijini anchetele penale, a intensifica supravegherea și a combate conținutul online ilegal.

Pe de altă parte, organele instituționale și societatea civilă au pus adesea sub semnul întrebării necesitatea și proporționalitatea acestor măsuri, atât la nivel național, cât și la nivelul UE. Chiar dacă servesc unor scopuri specifice, măsurile de securitate nu ar trebui folosite drept pretext pentru a coborî nivelul standardelor referitoare la drepturile fundamentale.

Pandemia nu a oprit demersurile de creare de strategii, inițiative juridice și politici menite să promoveze sau să reglementeze utilizarea inteligenței artificiale. Dimpotrivă, criza a împins organele instituționale să adopte rapid măsuri compatibile cu utilizarea IA, care a fost promovată inclusiv ca unealtă utilă în lupta cu pandemia. Atât Uniunea Europeană, cât și statele membre au elaborat în mod activ diverse strategii și instrumente juridice noi referitoare la IA în 2020.

Pe de altă parte, astfel cum a semnalat deja FRA în *Fundamental Rights Report 2019* (Raportul privind drepturile fundamentale 2019) și în *Fundamental Rights Report 2020* (Raportul privind drepturile fundamentale 2020), multe strategii privind IA preferă să facă referire la „etică” și menționează doar în treacăt necesitatea protejării drepturilor fundamentale, fără să prezinte o abordare detaliată, fundamentată pe drepturi. Utilizarea IA poate avea însă un efect de amploare asupra drepturilor fundamentale ale omului, după cum a subliniat raportul FRA referitor la IA și drepturile fundamentale. Din acest motiv, drepturile fundamentale trebuie să fie ferm încorporate în orice acte legislative viitoare.

OPINIA FRA 7.4

Instituțiile și statele membre ale UE ar trebui să se asigure că orice instrumente juridice și politice viitoare de reglementare a inteligenței artificiale la nivelul UE sau la nivel național se bazează pe respectarea drepturilor fundamentale. În acest scop, instrumentele respective ar trebui să includă garanții juridice puternice, să promoveze evaluări ale impactului asupra drepturilor fundamentale și să asigure supraveghere independentă și acces la căi de atac eficiente.

Statele membre ale UE ar trebui să se asigure că circumstanțele extraordinare, cum este pandemia, nu diminuează gradul de protecție a drepturilor fundamentale în momentul utilizării de tehnologii care folosesc IA.

8

DREPTURILE COPILULUI

Pandemia de COVID-19 a pus o presiune fără precedent asupra copiilor și familiilor din toată Uniunea Europeană în 2020, în mod special asupra acelor care erau deja dezavantajați din punct de vedere economic sau social. În pofida eforturilor statelor membre, învățământul la distanță s-a dovedit dificil pentru copiii lipsiți de computere sau de acces la internet, precum și pentru cei care trăiesc în locuințe supraaglomerate. Pericolul de abuzuri în cadrul locuinței a fost de asemenea pronunțat. Au existat din ce în ce mai puține solicitări de azil depuse de copii, însă condițiile de primire a copiilor au rămas inadecvate în mai multe state membre. Zece state membre au primit 573 de copii neînsoțiți și 771 de copii aflați în familii transferate din „zonele hotspot” ale Greciei. Majoritatea statelor membre au încorporat în legislația națională Directiva privind garanțiile procedurale pentru copiii care sunt persoane suspectate sau acuzate în cadrul procedurilor penale, dar încă există proceduri deschise de constatare a neîndeplinirii obligațiilor împotriva a șapte state membre. Comisia Europeană a procedat la consultări extinse pe tema Strategiei UE privind drepturile copilului, pe care intenționează să o adopte în 2021.

OPINIA FRA 8.1

Comisia Europeană ar trebui să aibă în vedere impactul pandemiei de COVID-19 atunci când se va pregăti să lanseze inițiative în conformitate cu garanția UE pentru copii. Garanția ar trebui să definească inițiative cu scop clar și să aloce fonduri suficiente pentru a proteja copiii cei mai vulnerabili, în special în domeniul educației, al locuințelor, al sănătății și al protecției sociale.

Statele membre ale UE ar trebui să depună în continuare eforturi pentru a asigura accesul la școlarizare în condiții egale al tuturor copiilor, în special al celor mai vulnerabili, și pentru a-i proteja împotriva violenței. Statele membre ar trebui să se asigure că măsurile economice menite să vină în sprijinul familiilor cu copii aduc beneficii de durată și sunt accesibile celor mai vulnerabile familii, cum sunt cele din populațiile de romi și de nomazi. De exemplu, statele membre ar putea să evalueze necesitatea unei revizuirii a pragului de acces la plăți sociale regulate stabilit pentru familiile cu venituri mici.

Pentru a elabora politici bazate pe dovezi, statele membre și Comisia Europeană ar trebui să culeagă date care să evalueze experiențele și opiniile copiilor înșiși referitoare la impactul pandemiei asupra stării lor fizice și psihice.

Pandemia de COVID-19 a avut un impact puternic asupra bunăstării copiilor din Europa. Pierderile de venit din familie, închiderea școlilor și intensificarea violenței la domiciliu au dat naștere unor îngrijorări cu privire la drepturile prevăzute la articolele 3, 14 și 24 din Carta drepturilor fundamentale a UE. Statele membre au oferit familiilor o serie de pachete de sprijin economic menite să compenseze pierderile de venit, însă valoarea mică și durata redusă a sprijinului ridică semne de întrebare cu privire la utilitatea și sustenabilitatea pe termen lung ale unor astfel de pachete financiare.

Trecerea la școala online nu s-a petrecut la fel în toate familiile. Unii copii nu au reușit să participe pe deplin la activitățile școlare, lipsindu-le accesul la un dispozitiv cu internet sau la un spațiu liniștit, propice învățării. Alții au pierdut beneficiul meselor de prânz primite gratuit la școală. În perioadele de carantină și de închidere a școlilor, prezența mai îndelungată acasă a dus la înmulțirea cazurilor raportate de violență împotriva copiilor și a cazurilor de copii exploatați sexual pe internet.

Au continuat pregătirile necesare instituirii unei garanții a Uniunii Europene pentru copii. Acest mecanism solicitat de Parlamentul European își propune să asigure tuturor copiilor acces egal la serviciile de bază, punând accentul pe asistență medicală, pe școlarizare, pe educație și îngrijire timpurie, pe locuințe decente și pe nutriție adecvată. Se preconizează că garanția UE pentru copii va fi adoptată în 2021.

Copiii care sosesc în Europa au dreptul să beneficieze de protecție în baza articolului 24 din Carta drepturilor fundamentale a UE, precum și de condiții de primire adecvate în conformitate cu Directiva privind condițiile de primire. Directiva impune statelor membre să evalueze nevoile de primire ale copiilor și să le ofere acces la educație și la un nivel de trai corespunzător, printre altele. Cu toate acestea, în practica de zi cu zi condițiile de primire prezintă motive serioase de îngrijorare în unele state membre, ca urmare a aglomerării centrelor, a igienei necorespunzătoare sau a lipsei unor centre de primire potrivite pentru copii.

Copiii însoțiți de familie și copiii neînsoțiți continuă să se confrunte cu riscul de a fi luați în custodie publică. Deși dreptul Uniunii nu interzice luarea în custodie publică a copiilor în contextul migrației, copiii fără acte și cei care solicită azil sau fac obiectul unei proceduri de returnare nu ar trebui să fie privați de libertate. Luarea copiilor în custodie publică ar trebui înțeleasă exclusiv ca măsură excepțională, de ultimă instanță.

Comisia Europeană a lansat Pactul privind migrația și azilul, în care propune un ansamblu de mecanisme de solidaritate pentru momentele caracterizate de presiune, unul dintre acestea fiind cel al transferurilor. Prin eforturile comune depuse de Comisia Europeană, de autoritățile elene și de zece state membre a fost posibilă transferarea a 573 de copii neînsoțiți și a 771 de copii însoțiți de familii din zonele hotspot ale Greciei.

În această țară rămân însă aproximativ 1 000 de copii cazați în condiții lipsite de siguranță. Aproximativ 100 dintre ei trăiesc în zone hotspot.

OPINIA FRA 8.2

Comisia Europeană și statele membre ale UE ar trebui să își intensifice eforturile de transferare a copiilor neînsoțiți și a altor copii vulnerabili care trăiesc în prezent în state membre unde condițiile de primire sunt necorespunzătoare. Statele membre ar trebui să analizeze bunele practici existente în domeniul transferului copiilor, pentru a asigura protejarea interesului superior al copilului pe parcursul întregii proceduri.

Statele membre ar trebui să depună toate eforturile pentru a asigura protecția copiilor, punând la dispoziție condiții de primire care să respecte standardele minime necesare unui trai demn și spații potrivite pentru copii, astfel cum sunt descrise în Directiva privind condițiile de primire.

Statele membre ar trebui să elaboreze sisteme credibile și eficiente care să elimine necesitatea luării în custodie publică a copiilor în contextul procedurilor de azil sau de returnare.

OPINIA FRA 8.3

Statele membre ale UE ar trebui să depună eforturi mai susținute pentru implementarea Directivei privind garanțiile procedurale (2016/800/UE) în practica de zi cu zi a profesioniștilor din domeniu. O soluție în acest sens ar putea consta în furnizarea de instruire și orientări profesionale pentru toți practicienii, din care fac parte polițiștii, judecătorii, avocații și procurorii.

Comisia Europeană ar putea să sprijine într-o măsură mai mare statele membre ale UE, de exemplu prin furnizarea de orientări privind transpunerea și aplicarea directivei și prin facilitarea schimbului de experiențe practice între statele membre.

Articolul 48 din Carta drepturilor fundamentale a UE garantează măsuri de protecție importante referitoare la prezumția de nevinovăție și la dreptul la apărare, iar articolul 24 menționează că interesul superior al copilului trebuie să fie considerat primordial. Directiva privind garanțiile procedurale pentru copiii care sunt persoane suspectate sau acuzate în cadrul procedurilor penale (2016/800/UE) definește și detaliază aceste aspecte. Directiva instituie obligația statelor membre de a informa prompt copiii și părinții acestora cu privire la drepturile lor atunci când copiii au calitatea de persoane suspectate sau acuzate în proceduri penale, de a asigura prezența unui avocat care să ofere asistență copilului și de a evalua situația individuală a fiecărui copil.

La sfârșitul anului 2020, majoritatea statelor membre își modificaseră deja legislația națională pentru a încorpora această directivă. Termenul de transpunere a directivei a fost 11 iunie 2019, dar procedurile de constatare a neîndeplinirii obligațiilor deschise în 2019 împotriva a șapte state membre erau încă deschise în 2020.

9

ACCESUL LA JUSTIȚIE

La nivelul UE, anul 2020 a adus inovații semnificative în cadrul politic și instituțional care reglementează drepturile victimelor. Comisia Europeană a instituit un coordonator pentru drepturile victimelor, a adoptat prima strategie privind drepturile victimelor (pentru perioada 2020-2025) și a creat o platformă pentru drepturile victimelor. La nivel național, evoluțiile au fost dictate în mare măsură de pandemia de COVID-19. Aceasta a adus în centrul atenției violența familială și dificultățile de asigurare a accesului la justiție în perioadele de restricționare severă a mobilității și a vieții publice. În tot acest timp, independența justiției a continuat să se confrunte cu provocări în mai multe state membre. Comisia a publicat primul său raport privind statul de drept în 2020, iar Consiliul European a adoptat Regulamentul privind un regim general de condiționalitate pentru protecția bugetului Uniunii.

Victimele infracțiunilor contra persoanei se bucură de dreptul la recunoaștere și la justiție, prevăzute la articolul 47 din Carta drepturilor fundamentale a UE. În 2020, Comisia Europeană a creat un cadru propice lărgirii în continuare a acestor drepturi, cu scopul de a se apropia de obiectivul recunoașterii depline și al exercitării lor. Pe baza Directivei privind drepturile victimelor, Comisia a numit un coordonator pentru drepturile victimelor, a adoptat prima Strategie a UE privind drepturile victimelor și a creat Platforma pentru drepturile victimelor. Succesul strategiei va depinde însă în mare măsură de angajamentul statelor membre față de punerea ei în aplicare.

Printre prioritățile majore identificate în strategie se numără sprijinirea victimelor în vederea raportării infracțiunilor, îmbunătățirea sprijinului și a protecției acordate victimelor celor mai vulnerabile, facilitarea accesului victimelor la despăgubiri și consolidarea cooperării și a coordonării tuturor părților interesate relevante. În toate aceste domenii, organizațiile de sprijinire a victimelor joacă un rol vital. De aceea, pentru ca strategia să dea rezultate este esențial ca statele membre să fie pregătite să evalueze și, în caz de necesitate, să îmbunătățească și să consolideze structurile de sprijin existente.

În 2020, mai multe state membre (printre care Bulgaria, Estonia și Lituania), precum și Serbia, au înființat sau consolidat structuri pentru organizațiile de sprijinire a victimelor. Rămân însă și obstacole de depășit – de exemplu, dificultăți în furnizarea către victime a unor informații despre drepturile lor; în oferirea de sfaturi practice victimelor și sprijinirea lor în exercitarea drepturilor de care beneficiază; și în informarea victimelor, de către serviciile de asistență dedicate, cu privire la rolul lor în procedurile penale, concomitent cu asigurarea sprijinului relevant, în conformitate cu articolul 9 alineatul (1) litera (a) din Directiva privind drepturile victimelor.

OPINIA FRA 9.1

Statele membre ale UE trebuie să dea curs angajamentului de a asigura punerea în aplicare integrală și corectă a Directivei privind drepturile victimelor. De asemenea, ar trebui să specifice mai amănunțit drepturile victimelor infracțiunilor, în conformitate cu Strategia Comisiei Europene privind drepturile victimelor.

Statele membre ar trebui să adopte măsuri concrete pentru a ajuta la exercitarea dreptului tuturor victimelor la servicii de sprijin cuprinzătoare, inclusiv la informații, sfaturi și asistență relevantă pentru drepturile victimelor și pentru rolul care le revine în procedurile penale.

OPINIA FRA 9.2

Statele membre ale UE care nu au făcut încă acest lucru sunt încurajate să ratifice Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (Convenția de la Istanbul).

FRA încurajează statele membre să elimine lacunele din legislația națională în ceea ce privește protecția femeilor care cad victimă violenței, inclusiv prin îndrumări adresate poliției cu privire la sarcina de a interveni în cazuri de violență din partea partenerului, și să adopte măsuri de protejare imediată și efectivă a femeilor împotriva victimizării repetate și a represaliilor.

Convenția de la Istanbul a Consiliului Europei nu se limitează la definirea unor standarde; prin activitatea organului său de monitorizare (GREVIO), aceasta impulsionează și setează direcția de urmat pentru dezvoltarea dreptului femeilor la protecție împotriva violenței de gen, precum și la recunoaștere și la justiție în cazul în care devin victime. Totuși, la sfârșitul anului 2020, Bulgaria, Cehia, Letonia, Lituania, Slovacia și Ungaria încă nu ratificaseră convenția.

În plus, nu s-a finalizat nici aderarea UE la convenție. La cererea Parlamentului European, CJUE lucrează la un aviz în care urmează să stabilească dacă semnarea și adoptarea convenției sunt compatibile cu tratatele Uniunii. Avizul este așteptat în al doilea trimestru al anului 2021.

OPINIA FRA 9.3

Uniunea Europeană și statele sale membre sunt încurajate să își întărească în continuare eforturile și colaborarea pentru a menține și a consolida independența sistemului judiciar, o componentă esențială a statului de drept.

În plus, statele membre vizate ar trebui să ia măsuri prompte în sensul respectării depline a hotărârilor relevante ale Curții de Justiție a Uniunii Europene (CJUE). Totodată, statele membre sunt încurajate să dea curs neîntârziat recomandărilor primite, de exemplu celor emise de Comisia Europeană în cadrul procedurii sale privind statul de drept.

Un sistem judiciar independent reprezintă piatra de temelie a statului de drept și a accesului la justiție [articolul 19 din TUE, articolul 67 alineatul (4) din TFUE și articolul 47 din Carta drepturilor fundamentale a UE]. În mai multe state membre au persistat problemele din sfera justiției, în special în ceea ce privește independența sistemului judiciar. Comisia Europeană a publicat în 2020 primul său raport privind statul de drept, iar unul dintre cele patru domenii tematice ale raportului s-a referit la chestiunea sistemelor de justiție și a independenței acestora.

Tot în 2020 a fost adoptat Regulamentul privind un regim general de condiționalitate pentru protecția bugetului Uniunii. Acesta menționează explicit corupția și compromiterea independenței justiției printre indicatorii nerespectării statului de drept.

10

EVOLUȚII ÎN PUNEREA ÎN APLICARE A CONVENȚIEI PRIVIND DREPTURILE PERSOANELOR CU HANDICAP

Comisia Europeană a început să lucreze la elaborarea unei noi strategii privind persoanele cu handicap în 2020, inițind un proces consultativ care a continuat pe tot parcursul anului. Noua strategie va fi lansată în primul trimestru din 2021. Parlamentul European și Consiliul au ajuns la un acord politic cu privire la un nou Regulament privind dispozițiile comune, care reglementează fondurile UE și face referire la drepturile persoanelor cu handicap. În tot acest timp, pandemia de COVID-19 a pus la încercare obligația Uniunii Europene și a statelor sale membre de a respecta Convenția privind drepturile persoanelor cu handicap (CDPH). Statele membre au instituit o mare varietate de măsuri cu impact semnificativ asupra drepturilor persoanelor cu handicap. Aceste persoane și organizațiile care le reprezintă, ca și structurile instituite pentru protejarea lor în baza CDPH, au depus eforturi pentru a se asigura că măsurile luate respectă prevederile convenției. La modul general, pandemia a subliniat importanța implicării, în situații de risc, a persoanelor cu handicap și a organizațiilor care le reprezintă, precum și valoarea unor structuri naționale CDPH puternice.

Guvernele au adoptat măsuri foarte variate pentru a stopa răspândirea coronavirusului. Unele dintre aceste măsuri nu au luat în considerare pe deplin drepturile persoanelor cu handicap prevăzute de CDPH, în special la articolul 4 (obligația de garantare și promovare a drepturilor persoanelor cu handicap) și la articolul 11 (situații de risc și urgențe umanitare) sau de Carta drepturilor fundamentale a UE, în special la articolul 21 (nediscriminarea) și la articolul 26 (integrarea persoanelor cu handicap). Unele interdicții referitoare la vizite au fost excesive, persoanele cu handicap nu au putut să participe la activitățile școlare sau au beneficiat de prea puține excepții de la regulile privind purtarea măștilor sau distanțarea socială.

OPINIA FRA 10.1

În conformitate cu CDPH, statele membre ale UE ar trebui, în cadrul controalelor instituite pentru măsurile legislative și executive de gestionare a situațiilor de risc (cum este pandemia de COVID-19), să aibă în vedere impactul acestor măsuri asupra drepturilor persoanelor cu handicap și să intervină astfel încât să evite orice impact negativ. Măsurile de soluționare a situațiilor de risc care pot, direct sau indirect, să afecteze drepturile persoanelor cu handicap trebuie instituite prin lege și trebuie să fie nediscriminatorii și proporționale cu obiectivul legitim urmărit. În conformitate cu CDPH și cu Carta drepturilor fundamentale a UE, statele membre ar trebui să implice pe deplin persoanele cu handicap și organizațiile care le reprezintă, precum și organismele naționale de monitorizare instituite în baza articolului 33 din CDPH, în planificarea și monitorizarea măsurilor de acest tip.

Instituțiile UE și statele membre ar putea să sprijine aceste controale facilitând schimbul de practici promițătoare, în special între parlamentele naționale.

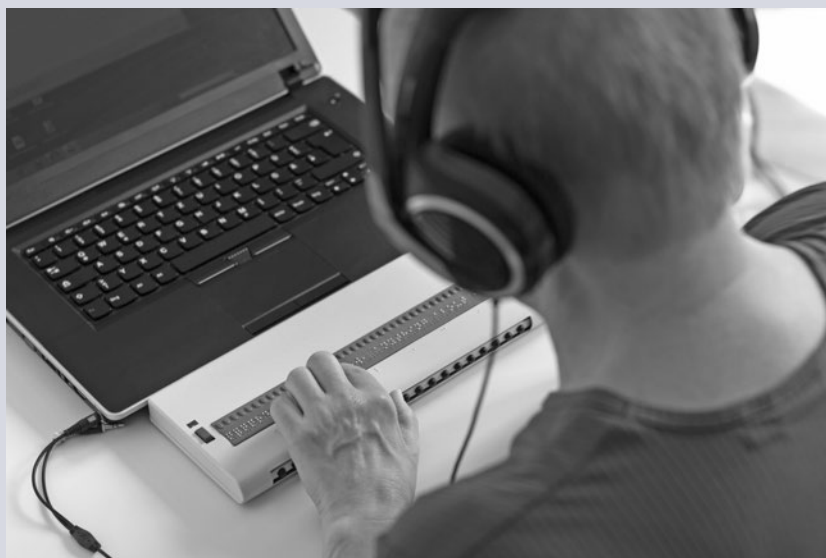
Măsurile de limitare a circulației persoanelor au cauzat de asemenea probleme, de exemplu în ceea ce privește distribuția de alimente și de articole medicale și de curățenie. Orientările privind triajul nu au fost conforme cu standardele CDPH și au putut duce la refuzul de a interna la terapie intensivă persoane cu handicap care aveau șanse de supraviețuire similare persoanelor fără dizabilități. În plus, restricțiile de deplasare a persoanelor au avut adesea un impact negativ mai puternic asupra condiției fizice și stării psihice a persoanelor cu handicap. Nevoile lor specifice au fost adesea ignorate.

Persoanele cu handicap nu au beneficiat de o comunicare corespunzătoare, nu au fost informate despre măsurile luate în vederea combaterii pandemiei, mai ales în etapele de început ale acesteia, și nu au luat parte decât arareori la planificarea măsurilor respective. Unele state membre au făcut demersuri înspre asigurarea unei implicări sporite a persoanelor cu handicap în planificarea și monitorizarea măsurilor de acest tip în viitor. Acest lucru ar putea diminua riscul ca măsurile viitoare să încalce prevederile CDPH.

OPINIA FRA 10.2

Statele membre ale UE ar trebui să comunice într-un mod pe deplin accesibil pe tema acțiunilor de intervenție în situații de criză, precum și să pună în aplicare pe deplin directivele UE relevante, cum sunt Directiva serviciilor mass-media audiovizuale revizuită și Directiva privind accesibilitatea site-urilor web. Statele membre ar trebui să transmită informațiile folosind mijloace și formate potrivite – de exemplu subtitrări, interpretare în limbajul semnelor și un limbaj ușor de citit.

Pandemia a dovedit că strategiile de comunicare pe timp de criză ale statelor membre dezvăluie rareori toate informațiile referitoare la starea de urgență. În perioada pandemiei, informațiile nu au fost prezentate mereu prin mijloace și în formate care să facă posibilă accesarea lor de către persoanele cu handicap, deși acest lucru reprezintă o obligație instituită prin dreptul UE, de exemplu prin Directiva serviciilor mass-media audiovizuale revizuită (2018/1808) și prin Directiva privind accesibilitatea site-urilor web (2016/2102).

Pandemia a scos în evidență nevoia urgentă de dezinstituționalizare. A arătat nu doar riscul crescut cu care se confruntă persoanele cu handicap pe perioada pandemiei actuale, ci și creșterea riscului pentru starea lor psihică în cazul în care trăiesc în centre instituționalizate, ca urmare a izolării și a lipsei de contact social.

Articolul 19 din CDPH, care prevede dezinstituționalizarea, va fi probabil inclus în noua Strategie europeană pentru persoanele cu handicap. Intrarea în vigoare a noului Regulament privind dispozițiile comune și transpunerea în practică a Strategiei privind persoanele cu handicap vor pune o presiune suplimentară asupra statelor membre în sensul finalizării procesului de dezinstituționalizare.

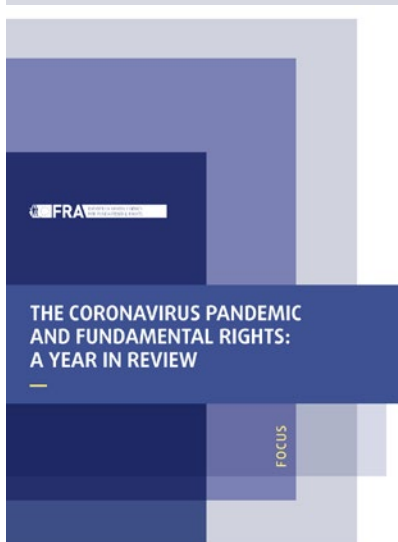

OPINIA FRA 10.3

În conformitate cu articolul 19 din CDPH și ca parte a noii Strategii europene pentru persoanele cu handicap, Uniunea Europeană și statele sale membre ar trebui să accelereze de urgență demersurile înspre dezinstituționalizare, inclusiv prin folosirea corespunzătoare a fondurilor europene, pentru a se asigura că persoanele cu handicap pot să trăiască independent și să fie incluse în comunitate.

Anul 2020 a adus atât progrese, cât și pași înapoi în ceea ce privește protecția drepturilor fundamentale. Publicația FRA *Fundamental Rights Report 2021* (Raportul privind drepturile fundamentale 2021) analizează evoluțiile majore survenite în Uniunea Europeană în perioada ianuarie-decembrie 2020 și prezintă succint opiniile FRA cu privire la acestea. Menționând atât progresele înregistrate, cât și problemele îngrijorătoare rămase nesoluționate, raportul oferă detalii cu privire la principalele aspecte care constituie teme de dezbatere pe marginea drepturilor fundamentale la nivelul UE.

În acest an, secțiunea „În prim plan” analizează pandemia de COVID-19 și impactul său asupra drepturilor fundamentale. Celelalte capitole aduc în discuție Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, egalitatea și nediscriminarea, rasismul, xenofobia și intoleranța asociată acestora, integrarea romilor, azilul și migrația, societatea informațională, protecția vieții private și a datelor, drepturile copilului, accesul la justiție și evoluțiile înregistrate în punerea în aplicare a Convenției Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu handicap.

PROMOVAREA ȘI PROTEJAREA DREPTURILOR DUMNEAVOASTRĂ FUNDAMENTALE ÎN ÎNTREAGA UE —

Pentru conținutul integral al documentului *Fundamental Rights Report 2021* (Raportul FRA privind drepturile fundamentale 2020), vezi <https://fra.europa.eu/en/publication/2021/fundamental-rights-report-2021>

Vezi și celelalte publicații ale FRA din domeniu:

- FRA (2021), *Raportul privind drepturile fundamentale 2021 – Opiniile FRA*, Luxemburg, Oficiul pentru Publicații (<https://fra.europa.eu/en/publication/2021/fundamental-rights-report-2021-fra-opinions>), disponibil în cele 24 de limbi oficiale ale UE;
- FRA (2021), *The Coronavirus pandemic and fundamental rights: a year in review* (Pandemia de COVID-19 și drepturile fundamentale: retrospectiva anului), Luxemburg, Oficiul pentru Publicații (<https://fra.europa.eu/en/publication/2021/coronavirus-pandemic-focus>), disponibil în engleză și franceză.

Pe site-ul FRA sunt disponibile rapoartele anuale precedente realizate de FRA cu privire la provocările și realizările din domeniul drepturilor omului în Uniunea Europeană (disponibile în engleză, franceză și germană).

INFORMAȚII SUPPLEMENTARE

FRA – AGENȚIA PENTRU DREPTURI FUNDAMENTALE A UNIUNII EUROPENE

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Viena – AUSTRIA
Tel. +43 158030-0 – Fax +43 158030-699
fra.europa.eu

facebook.com/fundamentalrights
 twitter.com/EURightsAgency
 linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency

Oficiul pentru Publicații
al Uniunii Europene